

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ประวัติความเป็นมา (องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว, 2560)

ชุมชนตำบลทรายขาวจัดได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานมาก ในอดีตพระยาภักดีชุมพลได้อพยพประชาชนจากเมืองไทรบุรี (ก่อนรัชกาลที่ 5) เนื่องจากไทรบุรีตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ในระหว่างการสำรวจพื้นที่พระยาภักดีชุมพลได้พบกับสถานที่อันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำและอาหาร (ชุมชนทรายขาวในปัจจุบัน) เหมาะแก่การตั้งที่อยู่อาศัย พระยาภักดีชุมพล จึงตัดสินใจตั้งบ้านเรือน ณ ที่แห่งนั้น ขณะนั้นมีประชากรเพียงไม่กี่ครัวเรือนเป็นคนพื้นที่เดิม และต่อมาเมื่อมีการตั้งหมู่บ้านเป็นปึกแผ่นแล้วก็ได้มีประชาชนตามมาเพิ่มเติม เช่น จากรัฐกลันตัน เป็นต้น ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ จึงทำให้ชุมชนบ้านทรายขาวเป็นชุมชนที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่นจนถึงปัจจุบัน

ประวัติหมู่บ้านในตำบลทรายขาว

หมู่ที่ 1 บ้านใหญ่ จากการเก็บข้อมูลชาวบ้านบางคนเล่าว่า บ้านใหญ่ เมื่อก่อนเป็นหมู่บ้าน ที่มีลักษณะบ้านเรือนติดกันเกือบทุกบ้าน ไปมาหาสู่กันได้เพียงก้าวเดียวก็ถึง บางบ้านติดกันทางระเบียง บางบ้านติดกันทางประตู จนเป็นประตูเดียวกันเลยก็มี จึงเรียกบ้านเรือนแบบนี้ว่า “บ้านใหญ่” และติดเป็นชื่อหมู่บ้านตลอดมา

หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลทรายขาวมีความเก่าแก่กว่า 150 ปี เดิมชื่อ บ้านหลวงตาจันทร์ ซึ่งตั้งขึ้นตามชื่อของพระที่เข้ามาบุกเบิก เป็นผู้ที่อยู่พวยมาจากบ้านทับเที่ยง จังหวัดตรัง และเข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้านดังกล่าว ต่อมาก็เริ่มมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น ซึ่งชื่อของหมู่บ้านหลวงตาจันทร์เรียกเพี้ยนมาเป็นหมู่บ้านหลวงจันทร์ดังในปัจจุบัน

หมู่ที่ 3 บ้านทรายขาว ชุมชนหมู่บ้านทรายขาวเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ในอดีตพระยาภักดีชุมพล ได้เดินทางมาจากเมืองไทรบุรี (ก่อนรัชกาลที่ 5) ในระหว่างทางพระยาภักดีชุมพลได้พบกับสถานที่อันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำและอาหารจึงตัดสินใจตั้งบ้านเรือน ณ ที่แห่งนี้ ต่อมา มีผู้คนย้ายเข้ามาอยู่เพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ภายหลังจึงมีการตั้งชื่อเป็น “บ้านทรายขาว” จากตำนานเล่าว่า “วันหนึ่งได้มีพายัพัดทรายลงมาจากเขาเต็มไปหมดและทรายที่ถูกพัดมาเป็นสีขาวสวยงามมาก” ดังนั้นจึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านทรายขาว”

หมู่ที่ 4 บ้านควนลังงา คือ สมาน บาหมัน ชายวัยกลางคนที่เติบโตที่บ้านควนลังงา หมู่ที่ 4 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี แห่งนี้ ได้เล่าว่า แต่เดิมนั้นหมู่บ้านเหล่านี้เรียกว่า “บ้านควน” แต่ปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนมาเป็น “บ้านควนลังงา” เนื่องมาจากคนในชุมชนได้มาสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ในเขตปอเนาะร้างซึ่งได้ย้ายมาจากมัสยิดนัจมุดดิน และชาวบ้านต้องการให้มีชื่อเรียกโรงเรียนเป็นทางการ ซึ่งจากการสันนิษฐานเชื่อว่าชื่อเดิมที่เรียกกันในตอนแรก คือ “บ้านควนกระดังงา” เนื่องจากในชุมชนมีต้นกระดังงา เมื่อเรียกกันมาเรื่อย ๆ จึงเปลี่ยนมาเป็นบ้านควนลังงาในปัจจุบัน

หมู่ที่ 5 บ้านทรายขาวตก เป็นชื่อเรียกตามลักษณะจุดที่ตั้งของหมู่บ้าน ตั้งอยู่ใกล้แนวเทือกเขาสันกาลาศรี จึงทำให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากเทือกเขา เช่น ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักเดินทางที่ต้องการชมทิวทัศน์ ทัศนียภาพโดยรอบของจังหวัดปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง บนเขาสันกาลาศรีมีน้ำตกทรายขาว และที่ทำกรอุทยานน้ำตกทรายขาว

หมู่ที่ 6 บ้านลำอาน (ลำหย้ง) หมู่บ้านลำอานก่อตั้งเมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้ว มีชื่อเรียกแต่เดิมว่า “บ้านลำหย้ง” เหตุที่มีชื่อว่า “ลำหย้ง” เนื่องมาจากสามีนางยอ ได้นำไม้ไผ่หนึ่งลำไปหยั่งลงในบึงเพื่อวัดความลึกของบึง บึงนั้นมีความลึกมากทำให้ต้องนำไม้ไผ่มาอีกหนึ่งลำมาผูกต่อเข้าด้วยกัน และเมื่อหยั่งลงในน้ำอีกครั้ง ปรากฏว่าไม้ไผ่ที่หยั่งลงไปนั้นถึงกันบึงพอดี ตั้งแต่นั้นมาหมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อว่า “บ้านลำอาน” และเมื่อปี พ.ศ. 2541 ได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น “บ้านลำอาน”

สภาพทั่วไป

1. ลักษณะที่ตั้ง อาณาเขตและเขตการปกครอง

ตำบลทรายขาว เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีระยะทางห่างจากอำเภอโคกโพธิ์ประมาณ 6 กิโลเมตร มีเนื้อที่โดยประมาณ 44,130 ตารางกิโลเมตร

2. มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลป่าบอน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- ทิศใต้ ติดต่อกับภูเขาสันกาลาศรี

- ทิศตะวันออก ติดต่อบ้านประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- ทิศตะวันตก ติดต่อบ้านช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

3. สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีแนวเทือกเขาสันกาลาศรีเชื่อมเขตจังหวัดยะลา ปัตตานี และสงขลาทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของตำบลทรายขาว จะมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน

ตารางที่ 1 จำนวนหมู่บ้านและประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน (คน)			ครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านใหญ่	458	485	943	247
2	บ้านหลวงจันทร์	277	269	546	156
3	บ้านทรายขาวออก	343	365	708	239
4	บ้านควนลังกา	347	367	714	183
5	บ้านทรายขาวตก	254	283	537	157
6	บ้านลำอาน	330	330	660	142
รวม		2,009	2,099	4,108	1,124

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว (2560)

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. อาชีพ ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่

- การทำนา พื้นที่ทำนาทั้งหมด 3,442 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำนาที่เกษตรกรเป็นเจ้าของทั้งหมด 3,442 ไร่ และทำนาปีละ 1 ครั้ง มีจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 525 ครัวเรือน พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่คือ ช่อลู่ ช่อชิง ลูกดำ ฯลฯ

- การทำไร่ พื้นที่ทำไร่ทั้งหมด 1,256 ไร่ จัดเป็นพื้นที่ทำไร่ที่เกษตรกรเป็นเจ้าของ 1,256 ไร่ ขณะนี้พืชไร่ที่ปลูกมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ ถั่วลิสง ข้าวโพด ฯลฯ พื้นที่เพาะปลูกจริง 1,256 ไร่จำนวนครัวเรือนที่ทำไร่ 145 ครัวเรือน

- การทำสวน พื้นที่ทำสวนทั้งหมด 11,506 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 11,506 ไร่ จำนวนครัวเรือนที่ทำสวน 556 ครัวเรือน ประเภทของพืชที่ปลูกยางพารา ทุเรียน ลองกอง มะพร้าว ฯลฯ

2. ผลิตภัณฑ์/ผลผลิตหลักของตำบล

- ผลิตภัณฑ์หลัก คือ ผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว ยางพารา ถั่วลิสง ผลไม้ เช่น ลองกอง มะพร้าว ทุเรียน เป็นต้น

- ผลิตภัณฑ์รอง คือ ผลผลิตแปรรูปและอื่นๆ ได้แก่ ผ้าไหมทอมือ ส้มแขกแช่อิ่ม กล้วยอบ ขนมกะหรี่ปั๊ปล้างขยา เป็นต้น

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3, โรงเรียนบ้านควนลังงา ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 (เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา)

- โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่งคือโรงเรียนบ้านลำหยง (ปอเนาะ) ตั้งอยู่หมู่ที่ 6

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด 1 แห่ง คือ วัดทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว ในอดีตเคยมีสำนักสงฆ์ตั้งอยู่บริเวณน้ำตกทรายขาว ชาวบ้านเรียกกันว่า นาลานน้ำ ซึ่งมีลักษณะเป็นศาลาปลูกอยู่กลางน้ำเป็นสถานที่ใช้ประกอบกิจของสงฆ์ต่อมาเนื่องจากความยากลำบากในการคมนาคม จึงได้ย้ายลงมายังบริเวณวัดทรายขาวในปัจจุบัน

- มัสยิด 4 แห่ง คือ มัสยิดดารุลกุบรอ, มัสยิดนุรุลฮิidayะฮ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทรายขาว, มัสยิดนัจมุดดิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลทรายขาว, มัสยิดดารุลสะฮาดะห์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว

3. สาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทรายขาว 1 แห่ง

การบริการพื้นฐาน

1. การคมนาคม

การคมนาคมขนส่งของตำบลทรายขาว ใช้การคมนาคมทางบกในการติดต่อ กับอำเภอและจังหวัด โดยใช้เส้นทางหลัก 2 เส้นทาง คือ

* ถนนสายนาประตู – ทรายขาว

* ถนนสายโคกโพธิ์ – ทรายขาว

2. การไฟฟ้า

การไฟฟ้าในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาวมีไฟฟ้าในเขตหมู่บ้านทุกครัวเรือน และมีส่วนอยู่ระหว่างการขอขยายเขตไฟฟ้า และติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้านในสายหลัก

3. สถานที่ราชการ

ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว มีส่วนราชการต่าง ๆ ตั้งสำนักงานอยู่รายละเอียดดังต่อไปนี้

- ที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว

- ที่ทำการสำนักงานปลัดอำเภอประจำตำบลทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทรายขาว

- ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว

- หน่วยผสมเทียม ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว
- หน่วยป้องกันป่า ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า พื้นที่ตำบลทรายขาวเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานมาก มีเนื้อที่โดยประมาณ 44,130 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่ทำสวนมากที่สุด โดยมีพื้นที่ทำสวนทั้งหมด 11,506 ไร่ ประเภทของพืชที่ปลูก ได้แก่ ยางพารา ทูเรียน ลองกอง มะพร้าว ฯลฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

ความหมายการปรับตัว

มีนักวิชาการให้ความหมายการปรับตัวไว้มากซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้าย ๆ กันดังนี้

Charles Darwin (1859) (อ้างถึงใน กัญญา สุวรรณแสง, 2536, น.138) เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า Adaptation ซึ่งแปลว่า “การปรับตัว” เมื่อ ค.ศ.1859 เขากล่าวไว้เป็นคติว่า สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกเท่านั้นที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ในทัศนะของ Darwin เน้นการปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการในแง่ชีววิทยา (Biological need) ต่อมานักจิตวิทยาได้เลียนแบบ ใช้คำว่า Adjustment ในความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง การปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของจิตใจ (Psychological) ซึ่งเป็นการปรับตัวนั่นเอง

กัญญา สุวรรณแสง (2536, น. 138) การปรับตัว ความหมาย เป็นกระบวนการทางจิตที่จะช่วยคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตที่ดีด้วยและวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปโดยการแก้ไขปัญหาทางออก ในอันที่จะผ่อนคลายความคับข้องใจ ความเครียด ความทุกข์

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545, น. 5) การปรับตัว (Adjustment) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับตนเองเมื่อต้องเผชิญกับสภาพปัญหาความอึดอัดใจความคับข้องใจ ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวลต่าง ๆ ฯลฯ จนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้น ๆ ได้ ถ้าบุคคลปรับตัวแล้วสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

ปราณี สุรสิทธิ์ (2556, น. 73) การปรับตัว คือ การปรับกายและใจให้อยู่ในสังคม ในสภาวะแวดล้อม และในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์เรต่างก็แสวงหาความสุข แต่ความต้องการและความปรารถนาของคนเรามีข้อจำกัดได้รับการตอบสนองเสมอไป แต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดแนวทางพฤติกรรม ฉะนั้น คนเราจึงรู้จักที่จะปรับตัวให้เข้าสู่แบบแผนของวัฒนธรรมแห่งสังคมที่ตนสังกัดอยู่ให้ได้ชีวิตจึงจะมีความสุข นอกจากนี้คนเราจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้ได้ในสังคมที่ได้รับการกระทบกระเทือนทางวัฒนธรรมด้วยเหตุความเปลี่ยนแปลงในด้านใดก็ตาม

มณูญ ตะวัตนะ (2556, น. 142) การปรับตัว หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างน่าพอใจ คนที่ปรับตัวได้ดีจะมีความรู้สึกนึกคิดถึงความต้องการและความรู้สึกของคนอื่น ๆ

ชลลดา ทวีคุณ (2556, น. 157) การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลพยายามลดสถานะความตึงเครียดทางอารมณ์ที่เกิดจากความขัดข้องใจหรือสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง รวมทั้งการปรับพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป การปรับตัว คือ กระบวนการหรือความสามารถที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับเปลี่ยนจากสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ รวมทั้งทางจิตใจในการค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหากับสิ่งที่กำลังเผชิญ ในแนวทางที่เหมาะสมและเป็นทางออกที่ดีที่สุดอย่างครอบคลุมและมีเหตุผล เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว

ฉวี วิชญเนติชัย (2532, น. 140) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้คนเราต้องปรับตัว คือ

1. สิ่งเร้าภายใน (internal force) สิ่งเร้าภายในเป็นความต้องการของจิตใจ อันได้แก่ ความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย การยอมรับของสังคม การยกย่องและนับถือความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลต้องปรับตัว

2. สิ่งเร้าภายนอก (external force) สิ่งเร้าภายนอกเป็นความต้องการของสังคมและสภาพของสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยม ศาสนา กฎระเบียบและข้อบังคับของสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลต้องปรับตัวเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ

กันยา สุวรรณแสง (2536, น. 139) กล่าวว่า คนเราต้องรู้จักการปรับตัว ความจำเป็นทำให้ต้องปรับตัว เนื่องจากมีสิ่งเร้าหรือแรงผลักดัน 2 อย่าง คือ

1. สิ่งเร้าจากภายใน เป็นความต้องการทางจิตใจ ซึ่งมีอยู่ภายในตัวคนเรา เช่น ความปลอดภัย ความรัก ความอบอุ่น ความสำเร็จในชีวิต การยกย่องนับถือ การยอมรับของสังคมเพื่อที่ได้ความต้องการเหล่านี้ ทำให้บุคคลต้องปรับตัว ต่อสู้ดิ้นรน

2. สิ่งเร้าจากภายนอก เป็นความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ปทัสถานของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตประเพณี กฎหมาย ระเบียบ วินัย ข้อบังคับ ศาสนา ค่านิยม วัฒนธรรม ทำให้คนเราต้องปรับตัวเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ และอยู่ได้โดยไม่มี ความกดดันทางจิตใจมากนัก

ชลลดา ทวีคุณ (2556, น. 159) กล่าวถึง สาเหตุของการปรับตัว คือ โดยความเป็นจริงของชีวิตบุคคลย่อมพบกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนทำให้ต้องปรับตัวมี 2 ลักษณะ คือ

1. สภาพการณ์ทางกายภาพ คือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การเปลี่ยนแปลงสุขภาพกาย ความแออัดของที่อยู่อาศัยปัญหาการว่างงาน อาชญากรรม แหล่งมั่วสุ่ม ปัญหาความเสื่อมทางจริยธรรม อุบัติภัยต่าง ๆ ฯลฯ

2. สภาพการณ์ทางกายภาพ คือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าภายในตัวบุคคลที่ผลักดันให้บุคคลต้องปรับตัว ได้แก่ ภาวะซึมเศร้า ความคับข้องใจ ความขัดแย้งใจ ความกดดัน และความเครียด

สภาพการณ์ทั้ง 2 ประการข้างต้นมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลทำให้บุคคลต้องปรับตัวตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันความเจริญก้าวหน้า การแข่งขันในโลกปัจจุบันต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดต้องเผชิญกับสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกจึงส่งผลให้บุคคลมีความกดดัน และความเครียดต่าง ๆ การปรับตัวช่วยให้เรายอมรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วพยายามหาวิธีการแก้ไขลดหรือขจัดปัญหาให้อยู่ในสภาพการณ์ที่ค่อนข้างเลวร้ายมาก ๆ ซึ่งอาจจะพยายามแก้ไขด้วยตนเองหรือได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น เมื่อปัญหาได้คลี่คลายลง สภาพต่าง ๆ เช่น ความคิด ความรู้สึกของเราก็จะดีขึ้น ความทุกข์และความตึงเครียดก็ทุเลาไปส่งผลให้มีความสุขมากขึ้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน คือ ความต้องการของจิตใจเป็นสิ่งที่ผลักดันให้บุคคลต้องปรับตัว ได้แก่ การยอมรับของสังคม การยกย่องนับถือในความสำเร็จ การยอมรับเพื่อเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ และความสำเร็จในชีวิต

2. ปัจจัยภายนอก คือ ความต้องการของสังคมและสภาพของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม กฎระเบียบ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ซึ่งจากการสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสอดคล้องของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของเกษตรกร มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ปัจจัยที่ช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้ดี

กันยา สุวรรณแสง (2536, น. 139-140) กล่าวว่า คนเราจะต้องปรับตัวได้ต้องประกอบปัจจัยต่อไปนี้

1. รับรู้และเข้าใจสถานการณ์ หรือปัญหาอย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง เพื่อจะได้แก้ไขถูกต้อง
2. มีมนุษยสัมพันธ์ดี จะได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากครอบครัว ญาติ มิตร และบุคคลทั่วไปในสังคม
3. ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเติบโตขึ้นด้วยความแข็งแรงอดทนหนักแน่น ก็เผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้
4. มีประสบการณ์ในการแก้สถานการณ์หรือปัญหามากพอ รู้ว่ากาลเทศะใด ๆ ควรแก้ไขปัญหาด้วยการถอยหนี หรือนิ่งเฉย หรือต่อสู้ เผชิญหน้า
5. มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดพอควร

6. สถานการณ์หรือปัญหายุ่งยาก ซับซ้อนต้องใช้เวลาในการปรับตัวแก้ไข ฉะนั้น จำเป็นต้องมีเวลามากพอสำหรับการปรับตัว

ผอนพรรณ เกิดพิทักษ์ (2533) (อ้างถึงใน วราภรณ์ ตระกูลสฤณี, 2545, น. 5) แบ่งลักษณะของ กระบวนการปรับตัว เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับตัวที่สมบูรณ์ หรือการปรับตัวแบบบูรณาการ (Integrating Adjustment) เป็น ลักษณะการปรับตัวของบุคคลเมื่อเผชิญกับสภาพหรืออุปสรรคแล้วสามารถแก้ไขปัญหาหรือขจัดอุปสรรค นั้นได้ โดยที่ตนเองเกิดความสุขกายสบายใจ ไม่มีข้อข้องใจหรือสงสัยอยู่เลย การปรับตัวลักษณะนี้ถือ ว่าการปรับตัวแบบบูรณาการแบบผสมผสานหรือที่เรียกว่า การปรับตัวที่สมบูรณ์ การปรับตัวแบบนี้ได้ หมายถึงว่า การแก้ปัญหาของบุคคลนั้นสามารถแก้ได้ บางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะได้รับการแก้ไขจน เสร็จสิ้น หากแต่บุคคลที่เผชิญปัญหานั้นเองสามารถยอมรับสภาพปัญหาที่เขาพยายามแก้ไขแล้วแต่ไม่ สำเร็จ และหากว่าเจ้าของปัญหายอมรับทำใจได้ ปรับสภาพความคิดความรู้สึกได้ ก็ถือว่าเป็นการปรับตัว ที่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน

2. การปรับตัวแบบไม่สมบูรณ์ หรือการปรับตัวแบบไม่บูรณาการ (Non-Integrating Adjustment) เป็นการปรับตัวที่บุคคลไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้ รวมทั้งไม่สามารถแก้ปัญหาที่นั้น ๆ ได้ ซึ่ง บุคคลพอจะมีวิธีคลายความตึงเครียดลงได้บ้าง แต่ยังคงมีความเครียด ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจเหลืออยู่ การปรับตัวแบบนี้ยังคงมีความทุกข์ค้างคาใจอยู่ จึงเป็นการปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์แบบ และจำเป็นต้องอาศัย กลไกทางจิตหรือกลไกการป้องกันตนเองมาใช้เพื่อผ่อนคลาย หรือลดความตึงเครียดลงไป

ปราณี สุรสิทธิ์ (2556, น. 75) กล่าวถึง แนวทางและลักษณะในการปรับตัวเป็นเรื่องของการ ปรับสิ่งที่ยังด้อย (inferiority) ที่มีอยู่ในตัวให้สมดุล หรือปรับที่เด่น (superiority) ให้สมดุลกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวทางกายและจิตโดยเฉพาะจิต ถ้าเกิดการขัดแย้งกันขึ้น (conflict) ก็จะเกิดความคับข้องใจ (frustration) หรือความกระวนกระวายใจ (anxiety) จึงทำให้จิตเกิดการปรับตัวขึ้น

ในทางจิตวิทยาถือว่า การเปลี่ยนแปลงในการปรับตัวของบุคคลนั้นมีอยู่ 2 ทาง ด้วยกัน คือการปรับตัวภายในและการปรับตัวภายนอก ผู้ที่มีการปรับตัวภายในได้ดี เรียกว่า well adjusted ส่วน ลักษณะการปรับตัวเข้ากับภายนอก หมายถึง ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี เรียกว่า well adapted และ เรียกบุคคลที่มีการปรับตัวทั้งภายในและภายนอกได้ดีทั้งคู่ว่าเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทางบุคลิกภาพอย่าง เต็มที่ (intergraded personality) ดังนั้นการปรับตัวของมนุษย์จึงเป็นไปตามแนวกว้าง ๆ ต่อไปนี้

1. ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยกันเอง
2. ปรับตัวให้เข้ากับสภาพดินฟ้าอากาศ
3. ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมท้องถิ่น
4. ปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดทางสังคมไม่เป็นคนขวางโลก
5. ปรับตัวให้เข้ากับตัวของตัวเอง

การปรับตัวในข้อ 1-4 เป็นการปรับตัวภายนอก ที่เรียกว่า adaptation ส่วนการปรับตัวในข้อ 5 เป็นการปรับตัวภายในที่เรียกว่า adjustment

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้ดี จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้ดี แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ปัจจัยของการปรับตัวประกอบด้วย 1. การรับรู้และเข้าใจสถานการณ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการรับรู้ข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน มาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2. การมีมนุษยสัมพันธ์ ถือว่าเป็นกำไรของชีวิตที่จะได้รู้จักกับคนใหม่ ๆ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ ๆ ส่งผลต่อการได้เข้าร่วมเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อขยายเครือข่ายของตนเอง 3. การได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดี ส่งผลให้การใช้ชีวิตเต็มไปด้วยประสิทธิภาพและสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 4. มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ทำให้สามารถเลือกวิธีการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาได้อย่างเหมาะสม 5. มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดพอควร เพื่อให้การปรับตัวเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม และ 6. จำเป็นต้องมีการใช้เวลาอย่างมากพอสำหรับการปรับตัว เพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. ลักษณะของกระบวนการปรับตัว มี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1. การปรับตัวที่สมบูรณ์ คือ การที่บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรค และสามารถแก้ไขอุปสรรคดังกล่าวได้ โดยที่บุคคลนั้นมีความสุข และ 2. การปรับตัวแบบไม่สมบูรณ์ คือ การที่บุคคลไม่สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดความไม่สบายใจ

3. แนวทางการปรับตัว คือ การปรับสิ่งที่ยังด้อย ให้มีการพัฒนาไปทางที่ดีขึ้น เพื่อเอาชนะสิ่งแวดล้อมและเพื่อเติมเต็มสิ่งที่ตนขาดอยู่ การเปลี่ยนแปลงในการปรับตัวของบุคคล พบว่ามี 2 ทาง คือ การปรับตัวภายในและภายนอก ดังนี้ 1. การปรับตัวภายใน คือ การปรับตัวให้เข้ากับตัวเอง เป็นการเข้าใจความต้องการของตนเองในทุก ๆ ด้าน และ 2. การปรับตัวภายนอกประกอบด้วย ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพดินฟ้าอากาศ ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมท้องถิ่น และปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดทางสังคม

ซึ่งผลการสรุปปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลปรับตัวได้ดีนั้น ส่งผลให้ผู้วิจัยเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับ การปรับตัวของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาประกอบกรวิเคราะห์ในงานวิจัยในประเด็นการวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ความหมายการบริหาร

มีนักวิชาการให้ความหมายการบริหารไว้มากซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้าย ๆ กันดังนี้
 เสนาะ ตีแยว (2544, น. 1) ความหมาย “การบริหารคือกระบวนการทำงานกับคนและวัตถุ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร” คำจำกัดความนี้เน้นการใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้บังเกิดผลประโยชน์ต่อองค์กร ความหมายของการบริหารที่ครอบคลุมที่สุดคือ “การบริหารคือกระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรภายใต้สภาพที่เปลี่ยนแปลง”

จรัส อติวิทยากรณ์ (2553, น. 90) กล่าวว่า การบริหาร คือ การบริหารสังคมของมนุษย์ที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม หมู่เหล่า เป็นชุมชนขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล เมือง และประเทศ จึงต้องมีการจัดระบบระเบียบของสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อความอยู่รอด สงบสุข และบังเกิดความเจริญก้าวหน้าในชุมชนเหล่านั้น จึงเป็นสาเหตุให้เกิด “สถาบันสังคม” และ “การบริหาร” ขึ้นมา

คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น.17) การบริหาร (Administration) เป็นกระบวนการดำเนินการในระดับการกำหนดนโยบายหรือกระบวนการบริหารงานใด ๆ ขององค์กรที่ไม่ต้องการผลกำไร หรือผลประโยชน์ขององค์กรโดยผู้บริหารจะพยายามบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายซึ่งผลสำเร็จขององค์กรจะไม่นำถึงผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับ จึงมักใช้กับองค์กรของรัฐบาล หรือหน่วยงานสาธารณะที่ไม่หวังกำไร

โชติ บดีรัฐ (2558, น.3) ได้สรุป ความหมายการบริหาร คือ การบริหารเป็นกระบวนการกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานมากันโดยทุกคนเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดหมายของโครงการ ดังที่ Peter F. Drucker กล่าวว่า การบริหารคือศิลปะการทำงานบรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับ Herbert A. Simon กล่าวว่า การบริหารเป็นกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการวัตถุประสงค์ จากที่กล่าวมาประเด็นสำคัญของการบริหาร (Management) การบริหารสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือการสร้างกำไร การบริหารเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพ (Efficiency) วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุดและมีประสิทธิผล (Effectiveness) เพื่อการบรรลุเป้าหมายคือประโยชน์สูงสุดและการบริหารสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร

กล่าวโดยสรุป การบริหาร คือ กระบวนการบริหารงานที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ทรัพยากรในการบริหาร

ธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 14) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรในการบริหารจะมีการจัดการที่เป็นมูลเหตุพื้นฐานที่สำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องหันมาสนใจในงานด้านการจัดการ เพื่อใช้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกิจการจะประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. คน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง ที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมาก ทั้งในแง่ของปริมาณงานและคุณภาพงาน
2. เครื่องจักร (Machine) คือ อุปกรณ์ที่จะหาซื้ออย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า
3. เงินทุน (Money) นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปโดยไม่ติดขัด ซึ่งเงินทุนนี้มีทั้งระยะสั้นและระยะยาวรวมถึงราคาต้นทุนของเงิน คือ ดอกเบี้ยอีกด้วย
4. วัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยอื่น ๆ เพราะวัตถุดิบและวัสดุสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหามาใช้ดำเนินการผลิตหรือสร้างบริการตลอดเวลา

ปัจจัยทั้ง 4 ตัวนี้ นับว่า เป็นปัจจัยในการจัดการโดยแท้จริงเพราะทุกปัจจัยก็ต่างเป็นสิ่งที่กิจการต้องจัดหาทั้งสิ้น ในการนำเอาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมาใช้ทำการผลิตและดำเนินงานนั้น โอกาสที่การดำเนินงานจากความสำเร็จได้มากหรือน้อย เล่นดีหรือเลวเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกกลุ่มหนึ่ง คือ "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ" ที่จะเข้ามาช่วยเสริมความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้ตามความต้องการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ

องค์การธุรกิจจะประสบความสำเร็จในทางการจัดการได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ตลาด (Market) คือ ตลาดที่ประกอบด้วยลูกค้าที่ซึ่งกิจการจะมุ่งขายสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้ให้บรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับสภาวะเศรษฐกิจและการขยายตัวของรายได้และประชากร รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย
2. วิธีการปฏิบัติงาน (Method) ซึ่งอยู่ในระบบงานในองค์การธุรกิจ จะประกอบด้วยระบบการผลิตหรือระบบการให้บริการต่าง ๆ กระแสการไหลของงาน ระเบียบขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงานที่จำเป็น ระบบการปฏิบัติงานภายในที่จัดไว้เพื่อปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ จุดที่สำคัญที่สุดของระบบปฏิบัติงานภายในก็คือ วิธีปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นการออกแบบงานที่มีการระบุถึงขั้นตอนวิธีของพนักงานกับเครื่องมือที่นำมาใช้ ถ้ากิจการใดได้มีการจัดวิธีปฏิบัติงานได้ดีประสิทธิภาพจากการปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็จะดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนและกำลังแรงงาน ตลอดจนจะมีการใช้เครื่องจักรเครื่องมือเต็มกำลังประสิทธิภาพ

ทรัพยากรที่ผู้บริหารต้องให้ความสนใจ เพื่อให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การประสบความสำเร็จ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2546, น. 76) กล่าวถึง ทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) ได้แก่ 4M's ประกอบด้วย คน (Man) คือทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์การ ความสำเร็จในการจัดการ เงิน (Money) คือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนมีกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การดำเนินการต่อไปได้ วัสดุ (Materials) คือวัตถุดิบเป็นปัจจัยสำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพ และมีต้นทุนที่ต่ำ เพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต และการจัดการ (Management) เป็นวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าทางการผลิตและการบริหารเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้ 4M's ไม่เพียงพอสำหรับการจัดการ จึงต้องเพิ่มอีก 2M's เป็น 6M's ได้แก่ เครื่องจักรกล (Machine) และการตลาด (Market) นอกจากนั้น การปฏิบัติงานยังต้องให้ความสำคัญกับจิตใจของผู้ปฏิบัติงานมากขึ้น จึงเพิ่มขวัญและกำลังใจ (Morale) เข้าไปเป็น 7M's และที่สุด Globalization ทำให้การสื่อสารเป็นแบบไร้พรมแดนของโลกติดต่อสื่อสารรวดเร็ว จึงเพิ่มข้อมูลข่าวสาร (Message) เข้าไปในทรัพยากรกระบวนการผลิต รวมเป็น 8M's คือ คน (Man) จัดการ เงิน (Money) วัสดุ (Materials) การจัดการ (Management) เครื่องจักรกล (Machine) และการตลาด (Market) ขวัญและกำลังใจ (Morale) และข้อมูลข่าวสาร (Message) ทั้งนี้ทรัพยากรด้านบุคคลถือว่าสำคัญสุดในการบริหารเพราะหากขาดซึ่งกำลังใจคนแล้วก็จะไม่มีตัวขับเคลื่อนปัจจัยอื่น ๆ เดินหน้าได้ ดังนั้น แต่ละองค์การจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญของการบริหารคนมากขึ้น

คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น. 17-19) ทรัพยากรทางการจัดการ (Management Resources) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายต้องอาศัยทรัพยากรที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. คนหรือแรงงาน (Man) เป็นกำลังหลักสำคัญทั้งด้านบริหารงานและคุณภาพการทำงานร่วมกันต้องเดินไปในทิศทางเดียวกัน การจัดการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากจึงต้องใช้ทั้งเวลาและความละเอียดอ่อน ดังนั้นหากองค์การใดมีความสนใจและสามารถจัดการคนได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์การนั้นมีแนวโน้มของความสำเร็จได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

2. เงินทุน (Money) มีความสำคัญโดยเฉพาะในช่วงแรกของการเปิดกิจการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้ได้มาซึ่งทรัพยากรการจัดการอื่น ๆ ช่วยให้ธุรกิจดำเนินงานไปอย่างราบรื่น หากองค์การสามารถจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่าองค์การประสบความสำเร็จ ในการดำเนินงานอย่างแท้จริง และผู้บริหารต้องคำนึงถึงแหล่งเงินทุนเพื่อให้เพียงพอกับการจัดการทรัพยากร และดำเนินงานในองค์การ

3. วัสดุอุปกรณ์ (Material) เป็นปัจจัยที่ช่วยเอื้ออำนวยและก่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานและยังหมายรวมถึงวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในกระบวนการผลิตและอุปกรณ์ที่เอื้อประโยชน์ในกระบวนการผลิตอีกด้วย

4. วิธีการหรือการจัดการ (Method of management) เป็นศิลปะของการทำงานให้ธุรกิจประสบความสำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น

เมื่อการบริหารเติบโตและพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทำให้ทรัพยากรทางการจัดการเพียง 4 ประการเริ่มไม่เพียงพอสำหรับเป้าหมายทางธุรกิจ จึงได้เพิ่มทรัพยากรทางการจัดการเพิ่ม 4M's ได้แก่

เครื่องจักรกล (Machine) หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องจักรกล และเครื่องมือเครื่องใช้ในโรงงานหรือในสำนักงาน ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ธุรกิจได้กำไรหรือขาดทุน เครื่องจักรมีกำลังผลิตไม่เพียงพอ เครื่องเก่าเป็นเครื่องที่ล้าสมัยทำให้ต้องเสียค่าซ่อมบำรุงสูง มีกำลังผลิตน้อย ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงหรือถ้าทำงานที่ล่าช้า ทำงานไม่ทันกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดความเสียหาย ขาดรายได้และทุนในที่สุด

การตลาด (Market) การตลาดเป็นทรัพยากรที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งการตลาดจะทำให้เกิดการซื้อขายสะดวกรวดเร็ว. ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้ตลอดเวลาการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางการตลาดก็ย่อมจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้เกิดการหมุนเวียนของปัจจัยการผลิต ช่วยสร้างความต้องการในสินค้าและบริการ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ขวัญและกำลังใจ (Morale) ในการทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าจิตใจของผู้ปฏิบัติงานที่มีมากขึ้นผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของคนงานมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลข่าวสาร (Message) เมื่อก้าวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ (Globalization) ระบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดน เชื่อมโยงเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลก ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว หากธุรกิจไม่มีหรือไม่รู้ข้อมูลที่ทันสมัยก็จะเสียเปรียบธุรกิจอื่นที่เป็นคู่แข่ง จึงได้เพิ่มข้อมูลข่าวสารเข้าไปในทรัพยากรทางการจัดการเป็น 8 M's ทรัพยากรทางการจัดการเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุดตามเท่าที่ระบบบริหารธุรกิจยังคงพัฒนาและก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทรัพยากรในการบริหาร จึงสรุปได้ว่าทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) และเพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงได้เพิ่มอีก 4 M's เป็น 8 M's ประกอบด้วย เครื่องจักรกล (Machine) การตลาด (Market) ขวัญและกำลังใจ (Morale) และข้อมูลข่าวสาร (Message) มาใช้ประกอบในการบริหารเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเกิดความสมดุลสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในปัจจุบันมีการวางแผนและให้ความสำคัญกับทรัพยากรในการบริหารทุกด้าน เพื่อให้การดำเนินการทำสวนทุเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม ต้องอาศัยวิธีการวางแผนที่ตรงกับบริบทของพื้นที่ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรในการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ การจัดการ เครื่องจักรกล การตลาด ขวัญกำลังใจ และข้อมูลข่าวสาร ที่จะทำให้กระบวนการวางแผนของเกษตรกรมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำทรัพยากรในการบริหาร 8 M's มา

เป็นแนวทางและประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในประเด็นศึกษาการบริหารสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ไทยแลนด์ 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ในประวัติศาสตร์ประเทศไทยเกิดการปฏิรูปขนานใหญ่อย่างเป็นระบบเพียงครั้งเดียวในสมัยต้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ราชอาณาจักรสยามหรือประเทศไทยในรัชกาลที่ 4 สืบเนื่องถึงรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤตท่ามกลางกระแสภัยคุกคามจากภายนอก คือ การล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์ของไทยทั้งสองรัชกาลจึงต้องทรงดำเนินการปฏิรูปปรับเปลี่ยนประเทศให้มีการพัฒนาและทันสมัย เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศไทยต้องถูกยึดครองเป็นดินแดนอาณานิคม การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้เริ่มดำเนินการในรัชกาลที่ 4 และมีการสานต่ออย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในรัชกาลที่ 5 ผ่านการปฏิรูประบบการปกครองและระบบราชการของไทยครั้งสำคัญ โดยเปลี่ยนจากที่เคยปกครองในรูปแบบอาณาจักรโบราณและนครรัฐ ซึ่งไม่มีศูนย์อำนาจที่ชัดเจนและขาดความเป็นเอกภาพ อันไม่ส่งเสริมต่อความมั่นคงของชาติให้เป็นการปกครองรูปแบบใหม่ คือ “รัฐชาติ” โดยการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางหรือเมืองหลวง เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเสถียรภาพ เกิดความชัดเจนส่งเสริมให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวและความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายครั้งควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 หากประเทศไทยไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดจนไม่ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนประเทศผ่านการปฏิรูปและการปรับเปลี่ยนอย่างจริงจัง ประเทศไทยอาจจะประสบกับสถานะเสื่อมถอยจากประเทศในโลกรุ่นที่สองในปัจจุบันเป็นประเทศในโลกรุ่นที่สามในอนาคตก็เป็นได้ แต่หากดำเนินการปฏิรูปสำเร็จจะทำให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ “ประเทศในโลกรุ่นที่หนึ่ง” อันเป็นดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ว่า “เราจำต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอเราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด แม้ว่าหยุดอยู่กับที่ก็ได้ เพราะการหยุดก็เสมอด้วยการถอยหลัง” (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559, น. 3-4)

การพัฒนาคนเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0

มณฑิไลย นรสิงห์ (2560) ได้กล่าวถึง “ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลไทยที่ใช้ในการผลักดันเพื่อให้ประเทศไทยก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้หรือฐานะ และแก้ปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ด้วยรูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เนื่องจากที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยยังติดอยู่กับโมเดลท่ามากได้น้อย จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโมเดลมาเป็นทำน้อยได้มาก ซึ่งการลงมือทำน้อย ๆ แต่ได้ผลตอบแทน

มหาศาลนั้น ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยอุตสาหกรรมเป็นการขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้านวัตกรรม รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในภาคการเงิน การบริหารจัดการและการบริการ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน การค้า อุตสาหกรรม การเกษตร ธนาการ ประชาชน ชุมชน จังหวัด สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัยต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริม SMEs และ Startup เพื่อให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน สู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

จากแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ชัดว่า ปัจจัยหลักที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่โมเดลไทยแลนด์ 4.0 ได้นั้น ประกอบไปด้วยหลากหลายปัจจัย เช่น การปรับตัวอย่างทันทีและต่อเนื่องของทุกภาคส่วนโดยต้องมีการใช้เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การกำหนดและส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต การส่งเสริมและสร้างความร่วมมือระหว่างเอกชนกับสถาบันการศึกษา และศูนย์วิจัยเพื่อให้เกิดการนำผลการศึกษาวิจัยออกมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เป็นต้น แต่อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพื่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนก็คือ การพัฒนาคนไทย 4.0 ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ต้องได้รับการทุ่มเทอย่างต่อเนื่องผ่านการวางแผนให้ดีที่สุด

ไทยแลนด์ 4.0 โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560, น. 10-13) กล่าวว่า จาก 3 บทเรียน 3 กบดักในไทยแลนด์ 3.0 ประเทศไทยได้มีพัฒนาจากเดิมมาจนถึงจุด ๆ หนึ่งแล้วไปต่อได้หรือไม่ ในเมื่อโลกเปลี่ยนแล้วเราจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนด้วยหรือไม่ เมื่อโลกเปลี่ยนแล้วเราต้องปรับแล้วเราจะปรับอย่างไร การปรับต้องดูสรุปบทเรียนจากอดีตบทเรียนในอดีตนั้นทำให้เกิดการพัฒนาแบบที่เราพูดถึงไทยแลนด์ 4.0 ก็แสดงว่าเราได้พัฒนามาจาก 1.0, 2.0 และ 3.0 มาก่อน 1.0 แต่ก่อนเราเป็นสังคมแบบเกษตรดั้งเดิมอยู่กันง่าย ๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน แต่หลังจากนั้นมีการแสวงหาวิถีชีวิตโดยเฉพาะในยุคแรกไปสู่สังคมอุตสาหกรรมทุกประเทศก็อยากไปสู่สังคมอุตสาหกรรมเพราะเห็นว่าการกินดีอยู่ดีน่าจะดีขึ้น เราก็เปลี่ยนจาก 1.0 ซึ่งเป็นสังคมเกษตรดั้งเดิมมาสู่ไทยแลนด์ 2.0 เริ่มมาเน้นเรื่องอุตสาหกรรมเบา โดยพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่ เช่น เรามีแรงงานราคาถูก เรามีทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มากมายหลังจากนั้นเราเปิดรับมากขึ้นมาสู่ไทยแลนด์ 3.0 มีการลงทุนจากต่างประเทศ นำเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาใช้

จากไทยแลนด์ 3.0 มี 3 บทเรียน 3 กบดัก ดังนี้

กบดักที่ 1 รายได้ปานกลาง เรารวยกว่านี้ไม่ได้เพราะเราติดอยู่ในกบดักรายได้ปานกลาง ทำอย่างไรที่เราจะรวยกว่านี้

กบดักที่ 2 ความเหลื่อมล้ำที่เรารวยกว่านี้ไม่ได้แล้วยังรวยกระจุกไม่ใช่อยู่มากกระจาย นำมาสู่กบดักความเหลื่อมล้ำ คือ คนรวย รวยขึ้น คนจน จนลง ก็คือ จนกระจายรวยกระจุก

กบดักที่ 3 ความไม่สมดุล เรารวยนานกว่านี้หรือรวยยาว ๆ ไม่ได้เพราะเราไม่มีความยั่งยืน การพัฒนาที่ผ่านมาเราติดกับดักความไม่สมดุล คือ เราทุกอย่างไปไว้ที่เรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องของ

๐
1622
2562

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่เป็นค่าใช้จ่ายมากมายต่อเรื่องของความอยู่ดีมีสุขทางสังคมต่อเรื่องของการรักษาสันติภาพ ต่อเรื่องของศักดิ์ศรีและภูมิปัญญามนุษย์ และต่อเรื่องอื่นเสียหมด คือ กินก่อนจ่ายทีหลัง ไปทุ่มให้เรื่องของเศรษฐกิจ แต่เกิดผลกระทบเชิงลบที่ตามมามากมาย

บทเรียนของสามกับดักนี้ รัฐบาลชุดนี้ต้องการนำประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งเป็นประเด็นที่ท้าทายมาก ที่จะต้องพัฒนาเป็นไทยแลนด์ 4.0 ก็เพราะโลกเปลี่ยนประเทศไทยต้องปรับ และปรับอย่างไรก็มาสู่โมเดลที่ตอบโจทย์สิ่งที่ทุกคนหรือรัฐบาลอยากจะไปคือ ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพราะฉะนั้นไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลที่นำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 สามารถสรุปได้ว่า โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นโมเดลที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำและกับดักความไม่สมดุล ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลกตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” ประชารัฐ คือ การรวมเอาพลังทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ ก่อนที่ประเทศไทยจะมาเป็นประเทศไทย 4.0 ก็ได้ผ่านประเทศไทย 1.0 คือ เน้นภาคการเกษตร ประเทศไทย 2.0 คือ เน้นอุตสาหกรรมเบา และประเทศไทย 3.0 คือ เน้นอุตสาหกรรมหนัก และประเทศไทย 4.0 คือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม “ทำน้อย ได้มาก”

ไทยแลนด์ 4.0 กับภาคเกษตรกร 4.0

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560, น. 25) ได้กำหนด วิสัยทัศน์ “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” ดังนี้

เกษตรกรรมมั่นคง

- พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ เกษตรกรสู่ความเป็น Smart Farmer เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต พัฒนาเกษตรกรรายย่อยให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

- ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย สถาบันเกษตรกรสู่ Smart Group และ Smart Enterprise สร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ

ภาคการเกษตรมั่งคั่ง

- ส่งเสริมและสนับสนุนภาคการเกษตรในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยขับเคลื่อนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมทั้งขยายบทบาทสู่ภาคบริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรมุ่งสู่เกษตรสมัยใหม่ 4.0 ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0

- พัฒนาระบบสารสนเทศทางการเกษตรที่ทันสมัยให้เกษตรกร องค์กรเกษตรกร ภาคเอกชน รวมทั้งภาครัฐ นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง
 - สร้างทุนทางปัญญาให้แก่บุคลากรและนักวิจัยภาครัฐให้เป็น Smart Officer และ Smart Researcher ตลอดจนเชื่อมโยงและบูรณาการทำงานของหน่วยงานทุกภาคส่วนโดยใช้กลไกประชารัฐ
- ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน
- บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ SDGs และส่งเสริมการทำ การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการทำเกษตร
 - บริหารจัดการน้ำครบวงจร เพิ่มพื้นที่ชลประทานให้เต็มศักยภาพ ส่งเสริมการใช้น้ำทาง การเกษตรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการทำเกษตร

หลักแนวคิดเกษตรกร 4.0

1. เกษตรกรมีข้อมูลข่าวสารและความรู้ความสามารถทันสถานการณ์ พึ่งพาตนเองได้ และสถาบัน เกษตรกรเป็นกลไกหลักขับเคลื่อนภาคการเกษตร ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา
2. ตลาดนำกระบวนการผลิต และสินค้าเกษตรมีคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย ภาค การเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี/ นวัตกรรม สามารถประยุกต์กับองค์ความรู้และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น
3. พื้นที่เกษตรมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนการผลิตให้ เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ ด้วยเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เช่น Agri-Map และ Application เป็นต้น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560, น. 6)

แนวทางการดำเนินงานของระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559, น. 2) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road map) ซึ่งมีโครงการที่สำคัญ คือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง ประกอบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ) ได้มอบนโยบาย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2558 เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิต ของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร ทั้งนี้การปรับโครงสร้างสินค้าที่ สำคัญดังกล่าว จะต้องทำการผลิตในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ ประกาศ เขตพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการผลิตสินค้า 20 ชนิดไว้แล้ว โดยมีหลักการ คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของ ตลาด มีการผลิตร่วมกันเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงกับตลาดเพื่อบริหารจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างอุปทาน และอุปสงค์ ของสินค้า แก้ปัญหาเรื่องสินค้าล้นตลาดและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างภาคการเกษตรของไทย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มี พื้นที่ถือครอง ทางการเกษตรขนาดเล็ก และเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ การดำเนินการลักษณะ

ดังกล่าวทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายของเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตร รวมทั้งปัญหาการขาดอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต (Production Process) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงตัวเกษตรกรได้เท่าที่ควร

ดังนั้น เพื่อเป็นการลดข้อจำกัดดังกล่าว จะต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิตและการบริหารจัดการร่วมกัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจต้องดูแลคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริม การผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร จึงได้กำหนดระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกัน ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรม เพื่อลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดโดยหน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและ รวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน และ 2) เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ความเป็นมาของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว

จากการสัมภาษณ์ ประธานกรรมการการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว คุณดลอรมาน สะมะาะบาศา ผู้จัดการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว คุณเกษียร อุดมละบุล และเลขานุการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว คุณจรัส บุญตามช่วย (2561) สามารถสรุปได้ดังนี้

การรวมกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ.2558 ซึ่งได้รับแรงกระตุ้นจาก คุณวีรนนท์ เพ็ญจันทร์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เกิดวิสัยทัศน์ว่า “ทำไมทุเรียนในพื้นที่ราคาไม่ดี” ซึ่งพบว่าเกษตรกรไม่ได้แยกประเภททุเรียนให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมียม และไม่ได้พัฒนาคุณภาพทุเรียนให้ได้มาตรฐานให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมียม เพื่อไปแข่งขันในระดับประเทศในกลุ่มทุเรียน จากนั้นเกษตรกรจึงมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพของทุเรียน โดยมีการเรียกประชุมผู้นำแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ถึงแนวทางการรวมกลุ่ม มีการตั้งชื่อกลุ่ม คือ “กลุ่มทุเรียน”

เมื่อปี พ.ศ.2559 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการประกาศนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ โดยสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการตั้งแต่กระบวนการผลิตและการจำหน่าย เกษตรกรจึงรวมกลุ่มกัน โดยเปลี่ยนชื่อกลุ่มจากเดิมชื่อ “กลุ่มทุเรียน” เป็น “กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว” ขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ประกอบกับทางสำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์

สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และสำนักงานพัฒนาที่ดินอำเภอโคกโพธิ์ ได้เข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ทำให้เกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนเกรดพรีเมียมได้มากพอสมควร รวมผลผลิตทุเรียนทั้งหมดประมาณ 100 ตัน และสามารถกำหนดราคาจำหน่ายได้ในบางส่วน โดยทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต

ในปี พ.ศ.2560 ทุเรียนทรายขาวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ชื่อเสียงของทุเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคสูงอย่างแพร่หลาย และมีผลผลิตเพิ่มเป็น 126 ตัน ทั้งนี้เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ทุเรียนทรายขาว ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์คัดแยกทุเรียน โดยใช้อาคารเอนกประสงค์หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นที่ทำการของกลุ่ม

ในปี พ.ศ.2561 มีสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จำนวน 207 คน ราคารับซื้อทุเรียนจากสมาชิกของกลุ่มปีล่าสุด โดยแบ่งเกรดทุเรียนดังนี้

1. ทุเรียนเกรดพรีเมียม กิโลกรัม 170 บาท
2. ทุเรียนเกรดเอ กิโลกรัม 80 บาท
3. ทุเรียนเกรดบี กิโลกรัม 60 บาท
4. ทุเรียนเกรดตกไซค์ คือ ทุเรียนน้ำหนักเกินและน้ำหนักไม่ถึง 3 กิโลกรัม รับซื้อ

กิโลกรัม 40 บาท

ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกตามราคาที่กำหนดไว้ แต่ราคาที่ทางกลุ่มขายส่งตลาดคืออีกราคาหนึ่ง เช่น ทุเรียนเกรดพรีเมียมรับซื้อจากเกษตรกร กิโลกรัม 170 บาท ราคาส่งตลาด คือ กิโลกรัม 210 บาท ซึ่งจำนวนเงิน 40 บาท ที่เหลือจากการขายส่งจะเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่มเกี่ยวกับการขนส่งทุเรียนและเป็นค่าบริหารจัดการต่าง ๆ ของกลุ่ม

ความโดดเด่นของทุเรียนทรายขาว

ทุเรียนทรายขาวมีรสชาติอร่อย หวานมัน เนื้อแห้ง เปลือกบาง ผลผลิตคุณภาพดี มีการเล่ากันว่ามรดกกำเนิดมาจากทุเรียนเมืองนนท์ รสชาติทุเรียนทรายขาวจึงใกล้เคียงกับทุเรียนเมืองนนท์ ส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลผลิตทุเรียนทรายขาวมีคุณภาพเป็นผลมาจากความได้เปรียบในเรื่องของสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบเชิงเขา น้ำไม่ท่วมขัง และมีแหล่งน้ำรองรับตลอดทั้งปีเพราะได้รับน้ำจากน้ำตกทรายขาว รวมถึงมีการจัดการสวนที่ดี ทำให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดแต่ยังไม่มีมาตรฐานรองรับ ราคาเป็นไปตามกลไกของตลาด ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ และยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในชื่อของ “ทุเรียนทรายขาว” จึงได้มีการประชาคมพูดคุยกับเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนทรายขาว เพื่อสร้างเครือข่ายผู้ปลูกทุเรียนทรายขาว และสร้างมาตรฐานทุเรียนทรายขาวขึ้นมาซึ่งนำเอามาตรฐาน GAP มาผนวกเข้ากับองค์ความรู้ของผู้ผลิตทุเรียนทรายขาว ต้นทุเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจะให้ผลผลิตทุเรียนที่มีเปลือกบาง ซึ่งเป็นข้อกำหนดหนึ่งในมาตรฐานทุเรียนทรายขาว จึงได้เป็นมาตรฐานทุเรียนทรายขาวขึ้นมา

วิสัยทัศน์ของกลุ่ม

แปลงใหญ่ทุเรียนหอมทองทรายขาว ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต
 พืชิตการตลาด ผงาดเป็นหนึ่งในเดียวพรีเมียม
 ไร่ทานเทียมทั่วประเทศ สู่นำเกษตรกร 4.0

กฎข้อบังคับกลุ่ม

1. ต้องเป็นผลผลิตจากพื้นที่ตำบลทรายขาวเท่านั้น
2. การเก็บเกี่ยวผลผลิต (ทุเรียนหอมทอง) ต้องมีความแก่ไม่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์
3. ผลผลิตต้องปลอดสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
4. ควบคุมคุณภาพในการเก็บเกี่ยว
5. รับซื้อผลผลิตจากสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เท่านั้น

แนวคิด เกษตรกร 4.0 หรือ “Smart farmer”

“Smart farmer” ในมุมมองของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หมายถึง เกษตรกรที่มีความรู้ อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความคิดในการวางแผนเป็นเลิศ โดยเฉพาะการรู้ถึง อุปสงค์ของตลาดและเตรียมการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ รวมทั้งความสามารถในเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิต และความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการ แก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยการวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้านเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนหลักการ และเหตุผล ตลอดจนรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเกษตร อาทิ เพื่อตอบรับกับสถานการณ์ด้านแรงงานที่ ขาดแคลน (ฤทัยชนก จริงจิตร, 2556, น. 4)

ศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร (2559) กล่าวถึง ความพร้อมของภาคการเกษตร 4.0 เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ “ภายใต้โมเดลไทยแลนด์ 4.0” ภาคการเกษตรควรให้ ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมบุคลากรสู่การเป็น Smart Officer และพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่การ เป็น Smart Farmer และ Young Smart Farmer ที่มีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและ การตลาด มีการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำข้อมูลข่าวสารด้าน การเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของตนเองมากขึ้น การคัดกรองเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการ เป็น Smart Farmer นั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ประเด็นหลัก คือ รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปี และมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ 1) มีความรู้ในเรื่อง ที่ทำอยู่ 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4) มีความตระหนักถึง คุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม 6) มีความภูมิใจใน ความเป็นเกษตรกร

Smart Farmer หรือ เกษตรกร 4.0 ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดที่ต้องการให้คนไทยที่มีความรอบรู้ หรือทำอาชีพด้านเกษตรกร มีความภูมิใจในวิชาชีพ ซึ่งเปรียบเสมือนกับอาชีพที่เป็นกระดูกสันหลังของคนไทยมาช้านานและเมื่อกาลเวลาผันเปลี่ยนเข้าสู่ยุคดิจิทัล การทำเกษตรจึงอาจดูเหมือนเป็นอาชีพที่หลายคนอาจมองข้ามหรือขาดความภูมิใจ เพราะดูโบราณและเก่าแกียุคสมัย แต่แท้ที่จริงแล้ว เกษตรกรไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นเกษตรกรแห่งยุคสมัยใหม่ที่เพิ่มความภูมิใจได้ด้วยแนวคิดของ Smart Farmer ด้วยการสนับสนุนของภาครัฐ Smart Farmer จึงเป็นคำนิยามความหมายใหม่ คือ บุคคลที่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร โดยครอบคลุมด้านความรู้ในการเกษตร สามารถบริหารจัดการทั้งการผลิต การตลาด รวมถึงวิเคราะห์เชื่อมโยงให้คำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ใน Smart Farmer ส่วนใหญ่จะมีการนำเทคโนโลยีเข้าไปผสมผสาน ไม่ว่าจะเป็นการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งล้วนแต่เป็นการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์นั่นเอง จากแนวคิด Smart Farmer จึงทำให้ถูกแบ่งเกษตรกรเป็น 2 ส่วนคือ เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว (Existing Smart Farmer) และเกษตรกรที่ยังต้องการการพัฒนา (Developing Smart Farmer) (เน็ตประชารัฐ, 2560)

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวแนวคิดเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer สามารถสรุปได้ว่า เกษตรกร 4.0 คือ ต้องเป็นเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรอย่างเชี่ยวชาญ สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการทำการเกษตร ทั้งการดูแลขั้นตอนการผลิตให้มีคุณภาพโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก รวมถึงการจัดจำหน่ายผลผลิตออกสู่ตลาดตรงตามความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างรอบด้านโดยวิเคราะห์ข้อมูลบนพื้นฐานของความเป็นจริง ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ส่วนหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเกษตรกร 4.0 ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ 1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปี และ 2) มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ 1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม 6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ซึ่งผลการสรุปเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ส่งผลให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า มีเนื้อหาและรายละเอียดของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการวิจัยในประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 คือ การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer ซึ่งผู้วิจัยจะทำการอธิบายในประเด็นถัดไป

การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer

การกำหนดคุณสมบัติทั่วไป (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 18-19)

คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไป ของ Smart Farmer เป็นกรอบหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการคัดกรองคุณสมบัติของเกษตรกรที่เป็นตัวแทนครัวเรือนเพื่อจัดชั้นเกษตรกรโดยมี 2 คุณสมบัติหลัก ดังนี้

1. กำหนดให้เกษตรกรที่มีคุณสมบัติเป็น Smart Farmer ต้องมีรายได้จาก การทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

2. กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ โดยต้องผ่านการพิจารณาตามตัวบ่งชี้อย่างน้อยหนึ่งตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติดังนี้

ตารางที่ 2 คุณสมบัติ ตัวบ่งชี้ ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	- เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่าง ๆ - เคยให้คำปรึกษากับเกษตรกรรายอื่น ๆ
	1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	- เคยมีผู้มาศึกษาดูงานในแปลง - เป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่น
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart phone เป็นต้น	- รู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของเกษตร เพื่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เป็นประจำ - ใช้งาน Internet ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลการเกษตรได้
	2.2 มีการบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	- มีบันทึกหรือบัญชีครัวเรือนเพื่อวางแผนด้านการเงิน - มีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน - มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการปลูก การเลี้ยง หรือการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer
		<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนแล้วทำให้ผลผลิตหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	<p>3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯ</p> <p>3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อขายผลผลิตได้</p> <p>3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีวิธีการในการลดค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ทำปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น - ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานจากภายนอกตามความจำเป็น - สามารถขายผลผลิตได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง - มีคำสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้การวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง - มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมักหรือพลังงานชีวภาพ - มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าจำหน่าย
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	<p>4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ</p> <p>4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานต่าง ๆ จากการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง - เคยเข้าอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ - มีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ - ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ แล้ว

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer
5. มีความ รับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อม/สังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม (Green Economy)	- ไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการ ผลิตทางการเกษตร - ใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี - ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการศัตรูพืช
	5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและ สังคมอย่างต่อเนื่อง	- มีการบริจาคทรัพย์สินหรือสิ่งของต่าง ๆ ให้กับบุคคล วัด หรือสถานศึกษาในชุมชน - เคยร่วมกับชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ ในสถานที่และโอกาสต่าง ๆ
6. มีความภูมิใจใน ความเป็น เกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบ อาชีพการเกษตร	- ทำกิจกรรมทางการเกษตรในแปลงด้วย ตนเองและครอบครัวมากกว่าการจ้าง แรงงานภายนอก - มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตทางการ เกษตรให้ดีขึ้นจากข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ ได้รับเพิ่มเติม
	6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพ ทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	- มีการสืบทอดมรดกพื้นที่ทำการเกษตร ของครัวเรือนจากรุ่นสู่รุ่น - เคยสอนสมาชิกในครัวเรือนให้มีความรัก และหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตร
	6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการ ประกอบอาชีพการเกษตร	- เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าสามารถ แก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ใน ระหว่างการผลิตได้ - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าผลจากการ ประกอบอาชีพการเกษตรทำให้มีรายได้และ คุณภาพชีวิตที่ดี

ที่มา: คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556)

ทั้งนี้ เมื่อประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรแล้วผ่านทั้งคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐาน เกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Existing Smart Farmer แต่ถ้าไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้หรือคุณสมบัติ พื้นฐานหรือทั้งสองคุณสมบัติเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Developing Smart Farmer

รายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คือ รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร เป็นรายได้ที่เป็นเงินสดจากการจำหน่ายผลผลิต ผลพลอยได้ และสิ่งอื่นใดที่ได้จาก กระบวนการผลิตทางการเกษตรซึ่งได้จากการจำหน่ายตามจำนวนหรือปริมาณที่ครัวเรือนเกษตรกรได้รับไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 12)

Existing Smart Farmer คือ เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว เนื่องจากผลจากการคัดกรองสามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานทั้ง 6 ข้อ โดยตัวบ่งชี้อย่างน้อย 1 ตัวในแต่ละคุณสมบัติ (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 11)

Developing Smart Farmer คือ เกษตรกรที่ยังไม่เป็น Smart Farmer เนื่องจากผลจากการคัดกรองยังไม่สามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานไม่ครบทั้ง 6 ข้อ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มตามความต้องการของเกษตรกรแต่ละราย (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 11)

จากการกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกับการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มากที่สุดจากที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลจากการกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 คือ

1. เกษตรกรมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
2. เกษตรกรมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ

2.1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ คือ มีความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจได้

2.2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คือ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรได้อย่างรวดเร็ว และมีการจัดบันทึกข้อมูลประกอบการวางแผนรวมถึงสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด คือ เกษตรกรมีความสามารถในการบริหารจัดการทั้งแรงงาน ทุน รวมถึงผลผลิตที่ได้จากการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการตลาดและการแปรรูป

2.4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค คือ เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคอย่างดี

2.5 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม คือ เกษตรกรมีความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากทำเกษตรที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเกษตรกรมีการคืนกำไรให้กับชุมชนโดยการช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

2.6 มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร คือ เกษตรกรมีความพึงพอใจ มีความสุขกับการประกอบอาชีพเกษตร เกิดความรักความห่วงใยในอาชีพรวมถึงพื้นที่การเกษตรเพื่อเก็บไว้ลูกหลานได้สืบต่ออาชีพนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปรับตัว

ชฎาธาร สิทธิโท (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลที่สามารถดำรงคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล ที่สามารถดำรงคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรเหล่านั้นที่สามารถดำรงคงอยู่ได้กับการปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลในพื้นที่ตำบลนางแลเมืองเชียงราย โดยใช้วิธีศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกการสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อยจากผู้ประกอบอาชีพดังกล่าว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล พบว่าตลอดระยะเวลา 50 กว่าปี เกษตรกรที่สามารถดำรงอาชีพการปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลได้จนถึงปัจจุบัน จำเป็นต้องมีจุดยืนที่ชัดเจนที่เป็นตัวของตัวเองแต่พร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับทิศทางการพัฒนากระแสนิยมของตลาด และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เข้ามาสู่ ชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นบทเรียนที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรดำรงคงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันได้ 4 ประการดังนี้ ประการที่ 1 เกษตรกรมีแนวคิดและวิถีคิดที่เป็นจุดยืนของตน คือ ยึดหลักความพอเพียงไม่วิ่งตามกระแสนิยม แต่ได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปรับตัวให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ประการที่ 2 เกษตรกรมีการปรับตัวทางเทคนิควิธีการผลิต ปัจจัยการผลิต ให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังยึดหลักการผลิตแบบธรรมชาติที่ยึดถือกันมาแต่ดั้งเดิม ประการที่ 3 เกษตรกรรู้จักพลิกแพลงและประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้จากการผลิตสับปะรดเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น ทำปุ๋ยหมัก ทำกระดาดขยสับปะรด และแปรรูปผลผลิตที่เหลือจากการจำหน่าย ประการที่ 4 เกษตรกรมีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนแนวคิดให้รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ตลาดมีการวางแผนการตลาดร่วมกันและปรับเปลี่ยนตลอดเวลา จากบทเรียนทั้ง 4 ประการ ที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลอยู่รอดได้นั้นจึงน่าจะเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรอื่น ๆ นำไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบริบทของตนเอง

นฤมล นิราทร และสุวัจจรา เปี่ยมญาติ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรีต้องการตอบใจหัยสำคัญ 4 ประการ คือ เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรีมีคุณลักษณะอย่างไร เกษตรกรปรับตัวอย่างไร อะไรเป็นเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยและเป็น

อุปสรรคต่อการปรับตัว นโยบายของรัฐที่รองรับการปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบทางลบจากการค้าเสรี เป็นอย่างไร และแนวทางการสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรควรเป็นอย่างไร การศึกษาใช้วิธีการผสมวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมในอำเภอไชยปราการ ผาง และ แม่ฮาย ซึ่งในปี 2552 มีจำนวน 2,014 ราย การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบอำเภอละ 150 ราย รวม 3 อำเภอ 450 รายการ ศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่มกับเกษตรกร และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การศึกษาดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2552-พฤศจิกายน 2553 ข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษา คือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุที่สูง มีทักษะความรู้ต่ำ มีแหล่งรายได้เพียงหนึ่งแหล่งและมีหนี้สิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ผูกพันต่อเนื่องและมีจำนวนไม่น้อยที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้มากกว่า 1 แหล่ง เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้ปลูกกระเทียมและเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านด้วย กลุ่มที่มีความสำคัญที่สุด คือ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งในทางทฤษฎีเป็นการรวมตัวกันเพื่อนำไปสู่ “การพึ่งตนเอง” นั้นกลับมีความสำคัญน้อยที่สุดในด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรี พบว่า เกษตรกรมีแนวทางในการปรับตัวหลายรูปแบบทั้งลดพื้นที่ปลูกกระเทียมและไม่ลดพื้นที่ปลูกกระเทียม แต่เกษตรกรที่ไม่ลดพื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนมากกว่าเกือบ 2 เท่าครึ่งทั้งเกษตรกรที่ลดและไม่ลดพื้นที่เพาะปลูกมีรูปแบบการปรับตัวใกล้เคียงกัน คือ พยายามปลูกพืชให้หลากหลายมากขึ้น เข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาหาอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา และปลูกยางพารา ซึ่งประเด็นหลังนี้พบในสัดส่วนที่ต่ำมาก มีเกษตรกรบางรายให้ข้อมูลว่าปรับตัวด้วยการลดรายจ่าย เช่น เหล้า บุหรี่ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น ที่น่าสนใจคือ เกษตรกรยังคงเผชิญปัญหาเดิม ๆ คือ รายได้ต่ำ มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ทำให้มีหนี้สิน เกษตรกรกว่าครึ่งยืนยันว่าประสงค์ที่จะปลูกกระเทียมต่อไป เนื่องจากไม่มีพืชชนิดใดที่ให้รายได้เท่ากับกระเทียม กระเทียมยังเป็นพืชวัฒนธรรม ซึ่งเกษตรกรมีความเคยชิน และคิดว่าทำได้ดีที่สุด สำหรับเกษตรกรการปรับตัวจึงเป็นไปเพื่อให้ได้ประกอบอาชีพที่ตนถนัดและสร้างรายได้ให้มากที่สุด เกษตรกรไม่ได้พอใจกับผลการปรับตัวที่เป็นอยู่มากนัก เนื่องจากไม่ว่าจะทำงานหนักเท่าไร ก็ยังมีหนี้สินอยู่ และรายได้อาจไม่พอกับค่าใช้จ่าย ส่วนเงื่อนไขที่สนับสนุนการปรับตัวนั้น เกษตรกรยืนยันว่าการมีแหล่งยืมเงิน (จากเพื่อนหรือญาติ) ที่ปลอดดอกเบี้ย มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนการปรับตัวอันดับต้น ๆ ส่วนอันดับรองลงมา คือ มีเงินออมที่กันไว้สำหรับการผลิต และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและซื้อขายกระเทียม ส่วนเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวเป็นเงื่อนไขด้านความรู้คือ 1. ขาดความรู้ เกี่ยวกับการบำรุงดินและควบคุมโรค และแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี 2. ไม่มีความรู้ ด้านการตลาดเกษตรกรพยายามลดต้นทุนการผลิต โดยลดการใช้ปุ๋ยเคมี และหันมาทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง หรือหมักปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองแบบ “ลองผิดลองถูก” ในด้านนโยบายของรัฐที่รองรับผลกระทบทางลบจากการค้าเสรี พบว่า ปรากฏชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของ “กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ” ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี 2547 เพื่อใช้ดำเนินการปรับโครงสร้างสินค้าเกษตรและเยียวยาเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า ในรูปเงินยืม/เงินหมุนเวียน และเงินจ่ายขาดและ “กองทุน FTA” ซึ่งเริ่มดำเนินการในปี 2550 ซึ่งพิจารณาให้ความช่วยเหลือสินค้าที่มีการผูกพันการลดภาษีในการเปิดเสรีการค้าและต้องเป็นโครงการที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจาก

หน่วยงานอื่น แต่ด้วยกฎเกณฑ์ข้างต้นเกษตรกรรายย่อยจึงไม่ได้รับประโยชน์จากกองทุน FTA ส่วนแนวทางการสนับสนุนการปรับตัวที่เกษตรกรต้องการ คือ ต้องการให้ 1. ปุ๋ยเคมีราคาถูกลง 2. ปราบปรามการลักลอบนำเข้ากระเทียมอย่างจริงจัง 3. ประกันราคา (รายได้) 4. ปรับปรุงพันธุ์กระเทียมให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น 5. ให้ความรู้เกี่ยวกับการบำรุงดิน ควบคุมโรคและแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี และ 6. สนับสนุนให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยคอก/หมัก)

นางจางย์ จิตชัยภูมิ และบุศรา ลีมนิรันดร์กุล (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการลดต้นทุนการผลิตข้าวหน้าน้ำฝน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยที่ลดการนำเข้าปัจจัยการผลิตจากภายนอกในระบบการทำนา เป็นงานวิจัยที่ผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตจากการลงพื้นที่ ศึกษาข้อมูลจากตัวแทนกลุ่มเกษตรกร 50 ครอบครัว ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผู้อาวุโสในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ฯลฯ รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 ราย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการผลิตข้าวหน้าน้ำฝนในพื้นที่ศึกษาสามารถจำแนกออกเป็นสองด้าน คือ การปรับตัวด้านการผลิตข้าวและการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพเสริม มีรายละเอียดดังนี้ การปรับตัวด้านการผลิตข้าว เกษตรกรรายย่อยปรับตัวตามกระบวนการผลิตข้าว โดยเกษตรกรเน้นปรับไปตามสถานการณ์ในปัจจุบัน อิงรูปแบบที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในพื้นที่ของตนเพื่อคงความอยู่รอดในการประกอบอาชีพทำนา ทั้งในด้านรูปแบบการผลิต การจัดการน้ำเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อลดต้นทุน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (1) รูปแบบการปลูกข้าวเกษตรกรในพื้นที่ศึกษามีรูปแบบการผลิตข้าวอยู่ 4 รูปแบบ คือ 1. การผลิตข้าวฤดูเดียว 2. การผลิตข้าวสองฤดู 3. ปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ ตามหลังฤดูการ และ 4. เกษตรแบบผสมผสานโดยมีข้าวเป็นพืชหลัก โดยทั้ง 4 รูปแบบจะมีความแตกต่างกันในด้านการจัดการดินหลังการเก็บเกี่ยว เช่น การไถกลบตอฟางในการผลิตข้าวฤดูเดียว การไถกลบพืชซากพืชหลังฤดูการปลูกพืชอื่น ๆ ในการปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ ตามหลังฤดูการเผาตอฟางข้าวในการผลิตข้าวสองฤดู และการใส่มูลสัตว์และปุ๋ยแห้งในการและไถกลบในเกษตรแบบผสมผสานโดยมีข้าวเป็นพืชหลัก เป็นต้น เกษตรกรเลือกผลิตข้าวแต่ละรูปแบบตามขนาดของพื้นที่และแหล่งน้ำที่มี ซึ่งรูปแบบที่สามารถช่วยเกษตรกรลดต้นทุนลงได้คือ การทำเกษตรแบบผสมผสาน ที่เกิดการหมุนเวียนการใช้พื้นที่แล้วหมุนเวียนนำปัจจัยการผลิตจากในฟาร์มมาใช้เกื้อหนุนการผลิต เช่น การใช้มูลสัตว์ การไถกลบพืชล้มลุก การนำเศษใบและผลของไม้ผลมาทำปุ๋ย เป็นต้น (2) การขุดสระน้ำขนาดเล็ก สถานการณ์ภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง และน้ำท่วม เป็นปัญหาสำคัญในการผลิตข้าวหน้าน้ำฝนในพื้นที่ศึกษา จากสถานการณ์ดังกล่าวเกษตรกรในชุมชน ได้มีการปรับตัวเพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งการผลิตข้าวโดยการขุดสระน้ำขนาดเล็กเพื่อช่วยลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง และช่วยผันน้ำขึ้นไปเก็บในช่วงน้ำหลากจากการปรับตัวดังกล่าว ส่งผลให้เกษตรกรลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วงและลดความเสียหายจากสถานการณ์น้ำท่วมลงได้ แต่การปรับตัวและจัดการปัญหาเรื่องน้ำนั้น ปัจจัยหลักเกษตรกรต้องมีพื้นที่ที่สามารถขุดสระน้ำและจัดการพื้นที่ของตนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดการแหล่งน้ำของเกษตรกรนี้ยังรวมไปถึงการผันน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในการผลิตทางด้านเกษตรกรรมอีกด้วย (3) เทคโนโลยีลดต้นทุนการผลิต ด้วยสภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับสื่อ เทคโนโลยี

ความรู้ ด้านการผลิตข้าว ส่งผ่านเกษตรกรได้มากขึ้น ทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีที่พบเจอจากสื่อ จากการฝึกอบรมและการเรียนรู้ จากบรรพชนนำมาทดลองปฏิบัติและนำมาใช้ในพื้นที่ของตน เช่น ด้านเทคโนโลยีการลดต้นทุนด้านปุ๋ยเคมีในนาข้าวเกษตรกร หันมาเฝ้าสังเกตสภาพข้าวมากขึ้น และใช้ปุ๋ยแห้งที่ผลิตขึ้นเองจากเศษหญ้าและใบไม้ ใช้มูลสัตว์ใส่ลงในนาข้าวช่วงหน้าแล้งและเฝ้าสังเกตเพื่อรอผลมาเศษต่าง ๆ จะย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ย ตลอดจนการทำน้ำหมักจากเศษผักและผลไม้ที่มีในท้องถิ่นการผลิตน้ำหมักจากหอยเชอรี่ เป็นต้น ด้านการจัดการศัตรูพืช โดยผลิตสารไล่แมลงจากสมุนไพรหรือพืชที่พบในท้องถิ่น เช่น สะเดาผลคูณใช้กำจัดหอยเชอรี่ เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น สามารถลดต้นทุนในด้านค่าปุ๋ยเคมีและการกำจัดแมลงศัตรูข้าว ประมาณ 500 บาทต่อไร่ ส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่หันมานำไปปฏิบัติตามแนวทางการลดต้นทุนมากขึ้น และวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้ผลิตปลอดภัยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสภาพดินดีขึ้นลดการใช้ปุ๋ยเคมี (4) รูปแบบการปลูกข้าวเกษตรกรปรับจากการปลูกข้าวแบบนาดำ มาเป็นการปลูกข้าวแบบนาหว่านมากขึ้น เนื่องจากการปลูกข้าวแบบนาหว่านสามารถลดต้นทุนด้านแรงงานในการปักดำลงได้ นอกจากนี้ยังพบว่า สามารถลดต้นทุนในด้านค่าจ้างแรงงานไถ คราด และยังเป็นการประหยัดเวลาในการทำนาซึ่งต้นทุนในการปลูกข้าวแบบนาดำด้านค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยอยู่ที่ 700 บาทต่อไร่ ในขณะที่การปลูกข้าวแบบนาหว่านไม่ต้องจ้างแรงงานในการปักดำ ด้านค่าไถคราด ลดต้นทุนลงได้ เฉลี่ย 500 บาทต่อไร่ เนื่องจากการทำนาดำต้องไถ คราด ในรอบการปักดำ แต่นาหว่านสามารถไถหว่านได้ในรอบเดียว ซึ่งการไถหว่านจ่ายไร่ละ 250 บาทต่อไร่ การปรับตัวด้านอาชีพเสริมเกษตรกรหันมาประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนโดยอาชีพที่พบ คือ อาชีพทอผ้าไหม รับจ้าง ค่าขาย เลี้ยงสุกร และอาชีพจักสาน ซึ่งการประกอบอาชีพเสริมเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวหรือสำหรับเกษตรกรบางรายถือเป็นรายได้หลักของครอบครัว เพื่อเป็นการสร้างทุนไว้สำหรับการผลิตข้าวในแต่ละรอบปี การผลิตถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ดีแต่เกษตรกรยังคงไว้ซึ่งอาชีพหลักคือ การทำนา ซึ่งการปรับตัวทั้งสองด้านของเกษตรกรส่งผลให้เกษตรกรยังสามารถประกอบอาชีพทำนาได้จนกระทั่งทุกวันนี้

สิริมา แทนนิล (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากปัญหาการปลูกมะพร้าวในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับปัญหาของเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และระดับการปรับตัวของเกษตรกรดังกล่าว นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการปรับตัวของเกษตรกรและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของเกษตรกรกับการปรับตัวของเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวเหล่านั้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ เกษตรกรที่ปลูกมะพร้าว ทั้ง 6 ตำบล ในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน 363 คน และสัมภาษณ์เจาะลึก เกษตรกรจำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน การทดสอบรายคู่ด้วยวิธีความแตกต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวมีปัญหาอยู่ในระดับสูง และมีการปรับตัวอยู่ในระดับปานกลางเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา จำนวนการถือครองที่ดิน รายได้

จากการทำสวนมะพร้าว และรายได้นอกเหนือจากการทำสวนมะพร้าวที่แตกต่างกัน มีการปรับตัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีการปรับตัวที่ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาของเกษตรกรโดยรวมด้านภัยแล้ง ศัตรูพืช และราคาผลผลิตตกต่ำไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของเกษตรกรในภาพรวม

กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟใน จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยแบ่งข้อมูลในการวิจัยเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แหล่งข้อมูลจากภาคสนาม (field work) ซึ่งทำการสัมภาษณ์จากบุคคลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวม 18 คน คือ นักวิชาการ เกษตร เกษตรจังหวัด และเกษตรอำเภอ และ 2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ รายงานประจำปี รายงานสถานการณ์ นำเข้าและส่งออก รายงานการผลิตกาแฟอาราบิก้า ตลอดจนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีต่าง ๆ จากกรมศุลกากร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงต่างประเทศ และกระทรวงเกษตร เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟทั้ง 6 อำเภอ มีกลยุทธ์การปรับตัวแตกต่างกันดังนี้ คือ 1. ปรับตัว โดยการรับจ้างเป็นผู้ผลิตภายใต้บริษัทคอยช่างซึ่งเป็นบริษัทเอกชน 2. ปรับตัวโดยการรับจ้างเป็นผู้ผลิตภายใต้มูลนิธิโครงการหลวงฯ 3. ปรับตัวโดยการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง และ 4. ปรับตัวโดยลดปริมาณการปลูกกาแฟอาราบิก้าและหันมาปลูกชาทดแทน สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มี 3 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดต้นทุนการผลิต 2. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กาแฟ และ 3. การพัฒนาและส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร

กฤษดา ชื่นจิตต์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางของเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming Technology) กรณีศึกษา ไร่นาโมรอนเต้ (Gran Monte) เพื่อรองรับการขับเคลื่อนแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทย 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาธุรกิจไร่นาโมรอนเต้ (Gran Monte) ได้อย่างสำเร็จ และดำเนินงานที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ธุรกิจสมาชิกพัฒนาสู่สมาร์ทฟาร์มเมอร์ โดยผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming Technology) สามารถดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรได้อย่างสำเร็จ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ พบว่า สามารถช่วยการลดต้นทุนในกระบวนการผลิต เพิ่มคุณภาพมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานสินค้า ลดความเสี่ยงในภาคเกษตรกร ซึ่งเกิดจากการระบาดของศัตรูพืชและจากภัยธรรมชาติ และส่งเสริมการจัดการและส่งผ่านความรู้ (Knowledge Management and Transfer) โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศจากการวิจัยไปประยุกต์สู่การพัฒนาในทางปฏิบัติและให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกรในการเพิ่มคุณภาพมาตรฐานการผลิตและ มาตรฐานสินค้านั้น แนวคิด “สมาร์ทฟาร์ม” ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการผลิตโดยเน้นการประยุกต์ใช้ระบบอัตโนมัติ

(Automatic/Robotic System) และการพัฒนาองค์ความรู้ทางการผลิตโดยระบบการติดตามและเตือนภัยล่วงหน้า (Monitoring/Warning System) ในด้านการจัดการผลผลิตแนวคิด “สมาร์ทฟาร์ม” ให้ความสำคัญกับระบบควบคุมผลผลิตให้มีความสม่ำเสมอทั้งปริมาณและคุณภาพ อาทิ การวัดความชื้นและอุณหภูมิ รวมทั้งการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ซึ่งเป็นหลักการในการดูแลความปลอดภัยของสินค้าให้กับผู้บริโภค ที่ต้องใช้ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลกลาง (Center of Information) ที่มีความเชื่อมโยงทั้งห่วงโซ่คุณค่าของสินค้า (Value Chain) เป็นต้น ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับภาคการเกษตรถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เกษตรกรต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ศึกษาวิธีการใช้และสร้างความยอมรับ อีกทั้งเทคโนโลยีที่นำมาใช้ยังมีราคาสูง เกษตรกรรายย่อยยังไม่สามารถหาซื้อเองได้ ยกเว้นผู้ที่มีเงินทุนมากพอที่จะลงทุน และผลผลิตมีมูลค่าที่คุ้มกับการลงทุนในเทคโนโลยีนั้น ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในไร่่องุ่นกรานมอนเต้ (Gran Monte) ที่มีศักยภาพในการลงทุนเครื่องมือและอุปกรณ์ ในกรณีการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือการทำสมาร์ทฟาร์มมิ่งในบริบทอื่น ๆ ที่กว้างขวางและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นไป

พรไทย ศิริสาธิตกิจ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ และปัจจัยหรือเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยในลักษณะของพหุเทศกรณี ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวของชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการปรับตัวจากการทำนาภายใต้ระบบเกษตรกรรมแบบยังชีพมาสู่ระบบเกษตรกรรมแบบทวิลักษณ์ และปรับตัวมาสู่การผลิตภายใต้ระบบการเกษตรเชิงพหุลักษณ์ สำหรับวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการปรับตัวของชาวนาใน 4 พื้นที่พบว่า พื้นที่ตำบลบางแก้วและพื้นที่ตำบลพนาสูง คือ การทำนา พื้นที่ตำบลวัดจันทร์ คือ การปลูกผัก และพื้นที่ตำบลแหลม คือ การปลูกปาล์มน้ำมัน สำหรับรูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการปรับตัว 10 ประเด็น ได้แก่ 1. การพึ่งพาตนเอง 2. กลุ่มวิสาหกิจ 3. กระบวนการเรียนรู้ 4. ความยืดหยุ่นในการปรับตัว 5. การตลาด 6. ระบบเกษตรกรรมเชิงพหุลักษณ์ 7. เครือข่ายชาวนา 8. การสร้างคุณค่าเพิ่ม 9. การส่งเสริมจากภาครัฐ และ 10. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเรียกรูปแบบนี้ว่า “SELE MANAGE MODEL” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในระดับดีมากและผ่านการรับรองโดยเวทีประชาคม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรข้างต้น ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์กับงานวิจัยของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการกำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก การออกแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย การออกแบบเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตาม

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และสามารถใช้เพื่อเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล และการนำเสนอข้อมูล

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

รตยาภรณ์ ชูภู (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการในกระบวนการผลิตต้นพันธุ์หมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการจัดการในกระบวนการผลิตและการตลาดของการผลิตต้นพันธุ์ทุเรียนหมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับเกษตรกรที่เลือกแบบเจาะจง 35 คน จาก ประชากร 70 คน และใช้การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร 16 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด สูงสุดมัธยฐานและฐานนิยม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาการจัดการหมวดหมู่การอธิบายและการเป็นเหตุเป็นผล ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 47.34 ปี สมรสแล้ว มีสถานะเป็นภรรยา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ในการผลิตเฉลี่ย 14.25 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.02 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.28 คน ใช้พื้นที่ในการผลิตเฉลี่ย 1.68 ไร่ รายได้ของครอบครัวเฉลี่ย 442,528 บาท/ปี รายจ่ายของครอบครัวเฉลี่ย 309,571 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงาน ทั้งหมดนิยมจ้างแรงงานชั่วคราว โดยจ้างในขั้นตอนกรอกดิน ใส่ถุ้งมากที่สุด เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการผลิต (2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดการในกระบวนการผลิตถูกต้องตามหลักวิชาการ (3) เกษตรกรมีผลผลิตเพื่อจำหน่าย 2 ชนิด คือ ชนิดต้นถอนและชนิดต้นเลี้ยง ส่วนใหญ่ไม่มีใบรับรองพันธุ์พืชจากกรมวิชาการเกษตร ผลิตปีละ 2 ครั้ง และผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดการกำหนดราคา ส่วนใหญ่ใช้คู่แข่งเป็นเกณฑ์และได้รับเงินจากการขายเป็นเงินสด การจัดจำหน่ายเกือบทั้งหมดขายที่แหล่งผลิต ส่วนใหญ่ขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง เกษตรกรทุกรายมีการส่งเสริมการตลาด โดยใช้การส่งเสริมการขายแบบให้ส่วนแถม การส่งเสริมการตลาดโดยวิธีอื่นมีน้อย กลยุทธ์ส่วนการตลาดที่โดดเด่นกว่าคู่แข่ง คือ ผลิตสินค้าคุณภาพดีราคาถูก ทำเลดี และผู้ขายมีอัธยาศัยดี (4) การผลิตชนิดต้นถอนมีต้นทุน 2.88 บาท/ต้น ผลตอบแทน 3 บาท/ต้น ผลตอบแทนสุทธิ 0.70 บาท/ต้น กำไร 0.12 บาท/ต้น ชนิดต้นเลี้ยงมีต้นทุน 3.81 บาท/ต้น ผลตอบแทน 10 บาท/ต้น ผลตอบแทนสุทธิ 6.82 บาท/ต้น กำไร 6.19 บาท/ต้น (5) ในด้านการพัฒนาการผลิต เกษตรกรร่วมกันเสนอว่าผลิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้ต้นพันธุ์คุณภาพดีในด้านการตลาดเสนอให้มีการรวมกลุ่ม มีผู้บริหารจัดการด้านการตลาด โดยให้มีการกำหนดราคาขายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการจัดจำหน่ายโดยให้มีศูนย์กระจายสินค้า และมีการส่งเสริมการตลาดโดยการโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ

ศิริพร วรกุลดำรงชัย และคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษารูปแบบการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และปัจจัยสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี

เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งความสามารถในการรองรับและปรับตัวศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี 50 คน และการสนทนากลุ่มในผู้นำเกษตรกร 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพภูมิอากาศในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ของจังหวัดจันทบุรี รวม 70 ปี (1980S -2040S) ขอบเขตของการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในอดีตไม่น้อยกว่า 10 ปี ปัจจัยสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวและตั้งรับการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีต่อการผลิตทุเรียนของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบสุ่มตัวอย่างโดยวิธี Purposive Sampling เพื่อให้ได้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนพันธุ์หมอนทองไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 10 อำเภอของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ท่าใหม่ มะขาม สอยดาว ชลบุรี โป่งน้ำร้อน นายายอาม เมือง เขาคิชฌกูฏ แหลมสิงห์ และแก่งหางแมว สุ่มอำเภอละ 5 ราย รวมจำนวน 50 ราย ในปี 2553 การดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วย ผู้นำเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างดี และเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในภาคตะวันออก จำนวน 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับทุเรียน จำนวน 2 คน ประเด็นที่สนทนา คือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการผลิตทุเรียนอย่างไร และแนวทางในการปรับตัวและตั้งรับเพื่อลดความรุนแรง และข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาได้เสนอข้อคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โดยมีผลกระทบในขั้นตอนการพัฒนาการของทุเรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมดินสำหรับการออกดอก การชักนำให้ออกดอก การพัฒนาการของดอก การติดผล การพัฒนาการของผล และการเก็บเกี่ยวตลอดจนคุณภาพของผลผลิตกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนไม่น้อยกว่า 10 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ทำสวนทุเรียนได้กำไร เกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตทุเรียนตามขั้นตอนของเทคโนโลยีการผลิตทุเรียนให้มีคุณภาพ และตามคู่มือระบบการจัดการคุณภาพ : GAP ทุเรียน (GAP : Good Agriculture Practice) ของกรมวิชาการเกษตร แต่ก็มีมีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการการใช้ปุ๋ย และสารป้องกันกำจัดโรคและแมลง ตามสภาพสวนของแต่ละคนตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ในด้านการปรับตัวและตั้งรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรเน้นการช่วยเหลือตนเองเป็นหลัก โดยการใช้วิธีการแบบเดิม ๆ หรือทำตามเพื่อนบ้าน ความต้องการการช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานราชการน้อยมาก ยกเว้นเรื่องปัญหาภัยแล้ง แต่ก็มีเพียงร้อยละ 21 จากจำนวนเกษตรกรทั้งหมด จากการสนทนากลุ่ม สามารถรวบรวมองค์ความรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหาการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศต่อการผลิตทุเรียนในแต่ละขั้นตอน การพัฒนาการของทุเรียน จากประสบการณ์จริงของเกษตรกร และจากผลงานวิจัยที่มีอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาใช้ในการจัดการเพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบัน แต่จะเห็นได้ว่า วิธีการจัดการในการแก้ปัญหายังไม่ครอบคลุมครบทุกขั้นตอน และยังอาจมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาได้ดีเพียงพอ จึงมีข้อเสนอแนะ ให้มีการทำการวิจัยอย่างเร่งด่วน เพื่อหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีต่อการผลิตทุเรียน

แวรวรี ลากเกิน (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียน จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในการทำสวนทุเรียน จังหวัดนนทบุรี เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทำอาชีพสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี หลังวิกฤติน้ำท่วมปี 2554 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาสวนทุเรียนในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ และอำเภอบางเกร็ด โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การทำสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดนนทบุรีนั้นมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยเริ่มจากการปลูกเป็นอาชีพภายในครอบครัว เพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนระหว่างชาวสวนด้วยกัน ภูมิปัญญาในการปลูกทุเรียนของชาวสวนทุเรียนของชาวสวนทุเรียนนั้น เป็นวิธีการและแนวคิดที่แฝงการพึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ และการพึ่งพาระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติ โดยปลูกพืชเล็กใหญ่ให้เอื้ออำนวยประโยชน์ภายในสวน ข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรการศึกษาเพิ่มเติมในวิชาเพิ่มเติมเฉพาะท้องถิ่นขึ้นใช้ทำการเรียนการสอนภายในโรงเรียนทุกโรงเรียนในท้องถิ่น โดยใช้ครูผู้สอนเป็นชาวสวนทุเรียน การจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน เป็นวิชาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะเจาะจงในท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี ใช้ทำการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกแห่งของจังหวัดนนทบุรี ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีโดยตรง เป็นผู้ทำการสอนให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หน่วยงานหลักในการดำเนินการ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี จัดทำเอกสารในรูปแบบแผ่นพับ วารสาร หนังสือ โดยนำข้อมูลมาจากชาวสวนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่แท้จริงเผยแพร่ไปไว้ให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปได้อ่านในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ชาวสวนทุเรียนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม จัดให้มีสถานที่ตั้งหรือสำนักงานของกลุ่ม ที่สามารถให้บุคคลทั่วไปที่สนใจติดต่อเพื่อมาศึกษา และรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีได้

จรัญ ราชนุ้ย (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบศักยภาพการผลิตทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2556 ถึงกรกฎาคม 2558 โดยพบว่า ตำบลทรายขาวเป็นแหล่งผลิตทุเรียนที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี ปลูกอยู่ในระบบนิเวศเกษตรที่แตกต่างกันทั้งบริเวณที่เป็นเนินเขาที่ราบและตามหุบเขาริมทางน้ำมีพื้นที่ปลูกทั้งหมดประมาณ 3,045 ไร่ หลังประกาศเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวเมื่อปี พ.ศ. 2551 พื้นที่ประมาณ 2,207 ไร่ ติดอยู่ในเขตอุทยานฯ ส่วนที่เหลืออยู่ในเขตอุทยานฯ มีประมาณ 838 ไร่ พื้นที่ทั้งในเขตและนอกเขตอุทยานฯ พบว่ามีการทำสวนทุเรียน 4 รูปแบบ คือ (1) ไร่ละ 15 ทุเรียนเชิงเดี่ยว (2) ไร่ละ 73 ทุเรียนร่วมไม้ผู้ไม้ป่า (3) ไร่ละ 10 ทุเรียนร่วมไม้ผลท้องถิ่น (4) ไร่ละ 2 ทุเรียนร่วมยางพารา ศักยภาพการผลิตทุเรียนโดยรวมทั้งชุมชน ประมาณ 1,744 ตันต่อปี โดยแต่ละรูปแบบมีรายได้สุทธิ 58,688, 10,275, 24,550 และ 39,326 บาทต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ และพบว่า ส่วนรูปแบบที่ 2, 3 และ 4 มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง นำไปสู่ฐานของการมีภูมิคุ้มกันทางอาหาร เพราะเกษตรกรมีพืชยังชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะพืชท้องถิ่น เช่น ส้มแขก จำปูลิง ลังแซ สะตอ เนียง สมุย มะมุด กิโนน บุก บอนเต่า ดาหลา ข่าลิง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ปลูกทุเรียนของชุมชนทรายขาวกำลังถูกคุกคาม เพราะมีการนำไม้ทุเรียนพื้นบ้านออกมาแปรรูปเป็นไม้ใช้สอย การเปลี่ยนสวนทุเรียนร่วมไม้ป่าหรือไม้

คนท้องถิ่นมาเป็นสวนทุเรียนเชิงเดี่ยวและเป็นส่วนยางพาราเชิงเดี่ยว แบบและศักยภาพการผลิตทุเรียนใน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี รายได้ปรับปรุงพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ ประโยชน์พืชพรรณที่หลากหลายสามารถใช้เป็นทางเลือกสนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะสอดคล้องกับนโยบายรัฐด้านการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช การอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะรูปแบบที่ 4 สามารถประยุกต์ใช้กับนโยบายสงเคราะห์การทำสวน ยางพาราแบบ 5 ได้ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากการทบทวนงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร ช่างต้น ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์กับงานวิจัยของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทาง และปรับใช้ในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการสวนทุเรียน ของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ในการกำหนดประเด็นคำถาม การ ออกแบบเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร และสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล และการนำเสนอข้อมูล

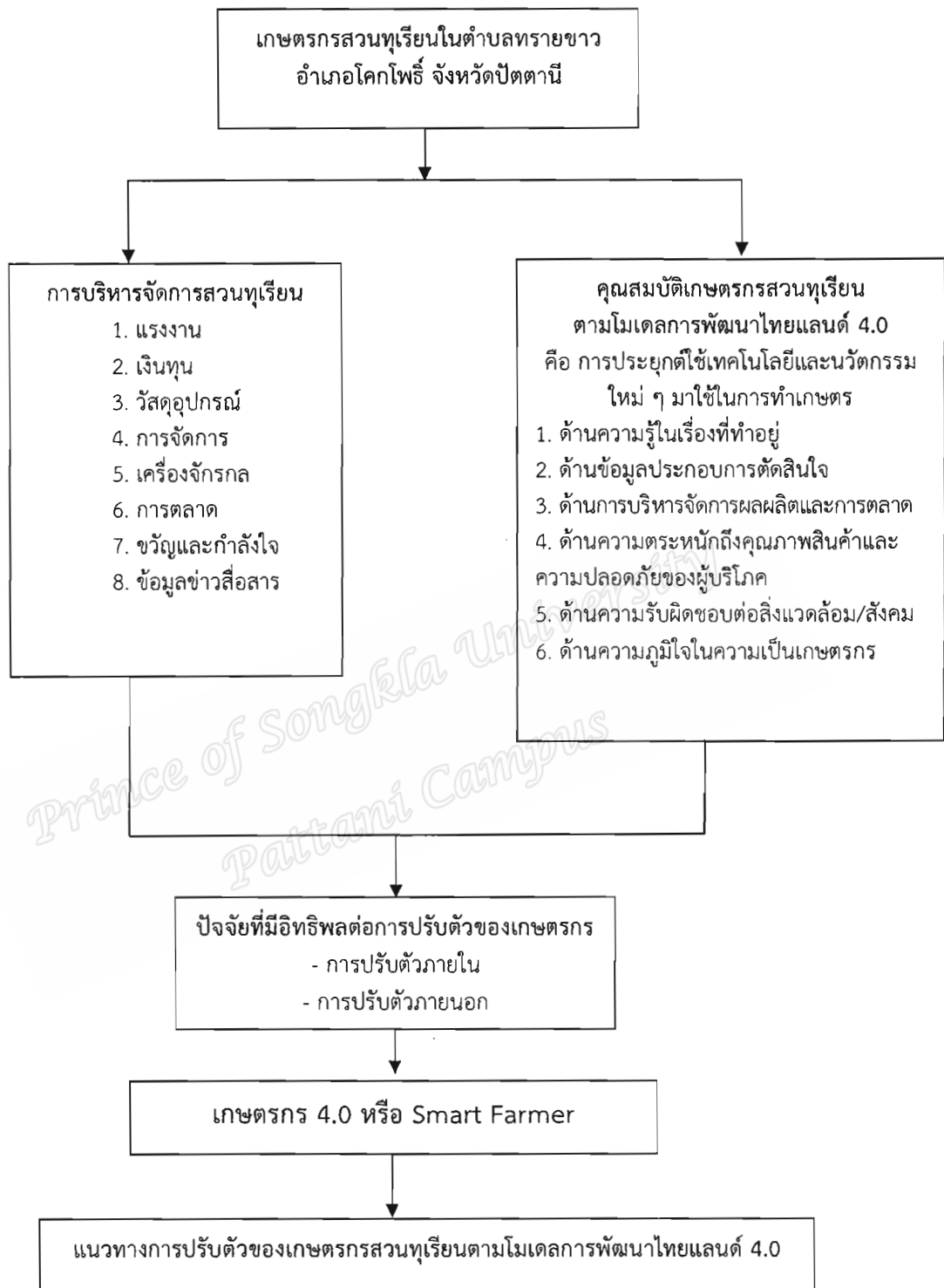
Prince of Songkla University
Pattani Campus

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เพื่อนำข้อมูลไปเชื่อมโยงกับการศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทรัพยากรในการบริหาร 8 M's ของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2546, น. 76) ประกอบด้วย คือ 1. แรงงาน (Man) 2. เงิน (Money) 3. วัสดุ (Materials) 4. การจัดการ (Management) 5. เครื่องจักรกล (Mochine) 6. การตลาด (Market) 7.ขวัญและกำลังใจ (Morale) และ 8. ข้อมูลข่าวสาร (Message) พร้อมทั้งศึกษาและวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยเน้นศึกษาข้อมูลด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ จากการกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ (1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปี และ (2) มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ 1. ด้านความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2. ด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4. ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5. ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6. ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร รวมถึงศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร คือ การปรับตัวภายในและการปรับตัวภายนอก

จากข้อมูลที่ได้มาข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร และการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวกับโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer

ส่วนแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จากตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในพื้นที่ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรวมถึงจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นแนวทางในการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาเกษตรกรสวนทุเรียน เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเหมาะสม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเกษตรกรหรือสนับสนุนเกษตรกรสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนนโยบาย และพัฒนาเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเหมาะสม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี